

מסורת הש"ס

(א) רש"י מ"ז, (ב) מהלל (ק"ו, (ג) דף מ"ו, (ד) ב"ס' א"ט, (ה) [נכריס י"ב], (ו) [נ] (ז) [נ] (ח) [נ] (ט) [נכנח בתרא נג'...]

תורה אור השלם

1. פסילי אלהיהם תשרפון פאש לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת קרן פן תקטף בו כי תועבת ה' אלהיך הוא: דברים י' כה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומה שעליהן וכו' אין צדק מה לאפק אצל תלוש שעליהם כמלש כלל וזכית עבד' כוכבים מיהא הו' נמחק: (ב) בא"ד עובדיהם מיהא לשם עבודת כוכבים עבד' להו ולעבודת כוכבים מיכוני ובתמורה מוקף לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהה דומיא דמחוב: (ג) ד"ה מפני וכו' בשאר נטעו: (ד) ד"ה ארבע וכו' לפניך אחר שאין לנו לדרוש וכו' וגזעות מיהא מנמטעין כלי' וזכית מיהא נמחק: (ה) תוס' ד"ה אלהיהם וכו' עבודת כוכבים קרו להו ולעבודת כוכבים מיכוני ובתמורה מוקף לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהה דומיא דמחוב ע"ל והקשה ר"ח כלי' וזכית כפי' כ"ח: (ו) בא"ד תלוש שעליהם כמלש של שאר עבודת כוכבים: (ז) בא"ד מה שפי' ר"ח דהה דאנו קרו זכתי ממניס הכא ששועט להר בגון שהוא חוק: (ח) ד"ה אמר וכו' תלמיד אחד שגל לבית המדרש לפני חכמי: (ט) ד"ה תני קמא וכו' בתמורה דאמרין כלי' ואת כ' נמחק: (י) בא"ד שנטעו ולבסוף עבדו אסור כדאמרין לקמן להי' יוסי בר' יהודה ומ"ק מממיר טפי כלי' וזכית רבי יוסי הגלילי נמחק:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ומה שעליהם שריס וגזעות שהן קרקע עולם אין בהם כח לאפק אצל עבודת כוכבים מיהא הו' כל זה נמחק וכו' והו' לפי אחרים ועי' תוס' (עמ"ס ריבוי כ"ד סי' קמה ס"ק ה):

כל הצלמים פרק שלישי עבודה זרה

מה.

עין משפט
נר מצוה

מז א ב מ"י פ"ח מהל עבודת כוכבים ה"ל א ג סגל לאון קמה טושיע י"ד סימן קמה טע"ף ח: מ"ח ג מ"י שם הלכה ז טושיע שם טע"ף ח:

רבינו הגנאל

כוס זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום שאין הקדש לעבודת כוכבים ואני אומר אינה גבובה נהי דלא אסור נהי מיהא איכא: מתני' הנכרים העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ומה שעליהן כסף וזהב עליהם ולקחת קרן פן תקטף בו כי תועבת ה' אלהיך הוא: דברים י' כה

מתני' הן מוסרין. ההרים עלמין מותרין לתמוז אכנים מהן ולזריעה דמחובר לא מתסר כדנפקא לן (לקמן) מאלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם כדדריש ר' יוסי הגלילי: ומה שעליהן כגון אס יפוס וזה וכסף אסור שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך ואע"ג דליניהו לאו עבודת כוכבים מקרו ולא מתסרי גזירת הכתוב היא [א] (ה) שהרים וגזעות שהן קרקע עולם אין צדק מה לאפק אצל עבודת כוכבים מיהא הו' (ה) דמלוש שעליהם כמלוש של שאר עבודת כוכבים שנאמר לא תחמוד עליהם על כל שהן עבדין משמע ועל כרחו אנו זריכין לפרש דלאו עבודת כוכבים מיקרו דלמרינן בהשועט (מולין 97 מ.) הא דלמך להר והא דלמך לגדל דהר ששהשועט לשם הר לא מיקרי זכתי מתיס' והא דמניא לקמן ועובדיהם כסיף משום האי טעמא הוא דלע"ג דלאו עבודת כוכבים מיהא לשם עבודת כוכבים עבד' להו ולעבודת כוכבים מיכוני ובתמורה מוקף לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהה דומיא דמחוב ע"ל והקשה ר"ח כלי' וזכית כפי' כ"ח: (ו) בא"ד תלוש שעליהם כמלש של שאר עבודת כוכבים: (ז) בא"ד מה שפי' ר"ח דהה דאנו קרו זכתי ממניס הכא ששועט להר בגון שהוא חוק: (ח) ד"ה אמר וכו' תלמיד אחד שגל לבית המדרש לפני חכמי: (ט) ד"ה תני קמא וכו' בתמורה דאמרין כלי' ואת כ' נמחק: (י) בא"ד שנטעו ולבסוף עבדו אסור כדאמרין לקמן להי' יוסי בר' יהודה ומ"ק מממיר טפי כלי' וזכית רבי יוסי הגלילי נמחק:

אלהיהם על ההרים. פרש"י צ"ח אחרים וזה לשונו הן מותרין ההרים עלמין מותרים לזריעה ולתמוז אכנים מהם דמחובר לא מיתסר כדדריש ליה ר' יוסי הגלילי מאלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם ומה שעליהם כגון אס יפוס כסף וזהב אסורין שנאמר לא תחמוד כסף וזהב וגו' ואף על גב דליניהו לאו עבודת כוכבים מיקרו ולא מתסרו גזירת הכתוב היא שיהא תלוש שעליהם כמלוש של שאר עבודת כוכבים דכתיב לא תחמוד כסף וזהב עליהם על כל מה שהם עובדים משמע וע"כ זריכין אנו לפרש דלאו מקרו עבודת כוכבים דלמרינן בהשועט (מולין מ. ושם ד"ה הא) הא דלמך להר הא דלמך לגדל דהר ששהשועט לשם הר לא מיקרי זכתי מתיס' והא דמניא לקמן ועובדיהם כסיף משום האי טעמא הוא דלע"ג דלאו עבודת כוכבים מיהא לשם עבודת כוכבים עבד' להו ולעבודת כוכבים מיכוני (מ) דהו דומיא דמחובר כפי' עכ"ל והקשה ר"ח לפרש זה דריון דלאו מקרי עבודת כוכבים ותקרובת מותרת א"כ אמאי יענשו עובדיהם סייף הא אין זה עובד אלהים אחרים לכן נראה לר"ח דודאי עבודת כוכבים מיקרו ותקרובתן אסורה ולכן עובדיהם כסיף והא דדרישין ולא ההרים אלהיהם קאי אצד תאכדון כלומר שאין זריך לעקור ההרים והא דלמרינן בהשועט דכיון דלמך להר אינו קרוי זכתי מתיס' ואינו אסור היינו כששועט רחוק מן ההר שזו אין מתכוין לשם עבודת כוכבים וקרוי לפירוט זה מלאכתי צפי' אחרים דרש"י ו"ל ומה שעליהם כגון אס יפוס זהב וכסף אסור שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך ואע"ג דליניהו לא מיתסרי גזירת הכתוב הוא שההרים וגזעות שקרקע עולם אין בהם כח לאוסרם אצל עבודת כוכבים הו' ותלוש (ו) שלהם כמלוש של שאר עבודת כוכבים ותדע לך דעבודת כוכבים מיקרו דהא תניא לקמן ועובדיהם כסיף ואם לאו עבודת כוכבים מיהא עובדיהם אמאי בהרגין ובתמורה (דף כח:) מוקי לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהו דומיא דמחובר עכ"ל ולפי זה קשה לר"י מאלמרינן לקמן בפירוקן (דף מו:) א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרבא או חילוף ומה נעבד שאסור כמלוש להדיוט מותר במחובר לגבוה שנאמר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם לא שנה הדיוט ולא שנה לגבוה ואי ס"ד דעבודת כוכבים מיקרו היכי דייק דשרי לגבוה אי משום דאין נאסר להדיוט הרי צעלי חיים דלינן דאסרי להדיוט זכתי ואפי' אסרי לגבוה ועוד קשה מה שפי' ר"ח דהר אינו קרוי זכתי מתכוין הוא לעבודת כוכבים לכן נראה לר"י כלשון ראשון של רש"י דודאי לאו עבודת כוכבים מיקרי כדמשמע בהשועט (מולין 97 מ.) ומקרובתן מותרת ולא דמי לפעור דכתיב ציה ויאלכו זכתי מתיס' דההוא תלוש הוה והשתא נמי ניחא הא דלמרינן לקמן דשרי לגבוה כיון שאין שם עבודת כוכבים עליהם כלל והוה כאלו לא נעבדו: אמר ר"ע אני אובין ואדון פניך. לכאורה משמע הכא דר' יוסי הגלילי היה זקן מר"ע וגם בפרק בתרא דיטעין (דף פג.) זריש מוזכר ליה קודם ר"א זן עזריה ור"ע ומינה דלמרינן כסוף אחיזה מקומן (ובמה 97 מ.) גבי ר"ט ור"ע והיה שם תלמיד אחד שגל (מ) לפני חכמים תחילה ור' יוסי הגלילי שמו ואמרין נמי צעירוצין (דף נג:) שאמרה לו צרויא דציתיהו דר"מ שהיה מתלמידי בתראי של ר"ע גלילי (גלילי) שטוה ונראה לתלמיד חבר היה לו ר' יוסי הגלילי לר"ע וכן ממנו צנינים הו' ואע"ג שמוכרו בפרק בתרא דיטעין מקמי ר"ע לא קשיא דכמו כן מוכרי בתאגדת הפסח ר"ע קודם ר"ט שהיה רבו כדמשמע צפי' דכמזכות (דף פד:) ויעי' היטיב תוס' כמזכות קה. ד"ה דחשיב ומס' סוטה ד. ד"ה זן עזריה: ב"ל מקום שאתה מוצא הר גבוה בו. צירושלמי פריך מבית הבחירה ומסיק ע"פ נביא ונבנה שם: תנא קמא סבר ציפוי הר אינו כהר ומיתסר. וא"ת מ"ש דליפוי הר אסור יותר מתקרובתו דשרי דכפרישית לעיל וי"ל דמיירי הכא ציפוי הנעבד אבז ההר ולכן אסור לת"ק ור' יוסי הגלילי סבר דחשיבניהו ליה למחובר כהר עלמנו ושרי ואם תאמר אמאי מייתי ת"ק קרא דלא תחמוד לאסור ציפוי הא לא מיירי קרא אלף בניו עבודת כוכבים וי"ל דהכי קא מייתי דכי היכי דנוי עבודת כוכבים אסרי מטעם תלוש ואע"ג דאיכא זהו חדא לנביבותא דלינו נעבד הכי נמי מתסרי ציפוי הר הנעבדים אע"ג דאיכא חדא לנביבותא שהם נעבדים מחוברים אי נמי י"ל דקרא אסתמכת בעלמא וא"ת מאי האי דליפוי הר אסור ותקרובתו שריא ואלו נעבד דבעלי חיים הו' איפכא דכמשמע ריש פרק כל האסורין בתמורה (דף קח:) (מ) דלאכתביה בתאגדת הפסח ר"ע קודם ר"ט שהיה רבו כדמשמע צפי' חיים ממנו הבקר להזניח הנעבד הא לא רבייה קרא ציפוי מותר לגבוה והכתיב ואבדתם משמע מדלל מייתי קרא אלף לגבוה לא להדיוט מותר ואע"ג דתקרובת בעלי חיים אסור כדמשמע צפי' דחולין (דף מ.) ואומר ר"י דליפוי דתמורה מיירי דלינו נעבד ואינו עשוי אלף לגוי בעלמא אי"נ איכא למימר דההוא דתמורה אחיה כר' יוסי הגלילי דשרי ציפוי הר ואפי' נעבד ונראה לר"י דלרמי זכ חמא כולהו תנאי דמתניתין אית להו אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור (י) ר' יוסי הגלילי כדאמרין לקמן (עמוד ג) ות"ק מממיר טפי ואוסר אפי' ציפוי של הר ולר"ע נמי אסור דאי שרי א"כ ר"ע היכי דריש דעך רענן אתא לסימנא לימא דאתא למימר ולא עך רענן אלהיהם כגון אילן שנטעו ולבסוף עבדו אלף ודאי אסור: ורבי יוסי הגלילי סבר ציפוי הר מותר. ואם תאמר הא אמרינן כזכתי בעלמא (א) תנא בתרא לטפויי אחי וי"ל דשאינה הכא דקרא דלייתי תנא קמא דלא תחמוד משמע שפיר לאסור ציפוי הר: